

LA FORMACIÓ AGRÀRIA A MENORCA

Últimament he llegit en la premsa diverses i diferents opinions de polítics i d'organitzacions empresarials i sindicals sobre l'actual situació i perspectives futures de la formació agrària a Menorca, i em sorprèn llegir que una senyora d'un partit polític responsabilitza a un conseller del Consell Insular, que és d'un partit rival, de ser el culpable del poc nombre d'inscripcions per a estudiar el cicle formatiu de Producció Agropecuària a "Sa Granja" de Maó, com si una opció educativa per un jove depengués de la gestió d'un polític insular. Açò m'invita a fer un apunt històric, molt resumit per raó d'espai, de la formació agrària a Espanya i, en particular, de Menorca.

Fora en temps del rei Carles IV (de 1788 al 1808) quan s'iniciaren en diverses províncies d'Espanya unes petites "escoles", generalment en forma de càtedres d'agricultura, que eren ateses per un sol professor, fet del què va sorgir la necessitat de crear una Escola Central de tècnics professionals de l'agricultura, que va ser realitat quan, durant el regnat de Isabel II, es va crear l'Escola Central d'Agricultura a Aranjuez (Madrid) per Reial decret d'1 de setembre de 1855. Per ingressar en aquesta Escola s'havia de superar un examen d'ingrés, i en el seu reglament orgànic s'especificava

que “*el joven estudioso de que hablamos tiene que tener diecisiete años cumplidos, ser robusto y de buena conformación*” (sic). S’hi estudiava en règim d’internat i, en funció dels anys d’estudi, s’obtenia el títol d’Enginyer Agrònom o de Pèrit Agrícola. Aquesta Escola i altres que es varen crear a inicis del segle XX, com l’Escola Superior d’Agricultura de Barcelona, anava dirigida a la formació de professionals que tinguessin “*una honrosa subsistencia en el ejercicio de su profesión*” (sic) en paraules del ministre de Foment de la reina Isabel II, Manuel Alonso Martínez.

Pocs anys després, concretament l’any 1876, a l’iniciar-se el període de Restauració monàrquica, una llei feia obligatòria l’ensenyança agrícola elemental a totes les escoles d’Espanya i s’establia l’ensenyança de l’agricultura en el grau secundari, així com s’aconsellava donar conferències setmanals sobre producció agrícola en les capitals de província. Era l’Espanya “*eminente agrícola*” de fins fa una cinquanta anys, i en aquest avanç progressiu de fer arribar els coneixements al món rural és quan es crea’n les granges d’agricultura (Reial decret 10/10/1903) que, per Reial decret de 4/1/1907 es transformen en Granges escoles pràctiques d’agricultura regional dependents del Ministeri d’Agricultura; eren camps d’experimentació agrícola i de serveis, i, en poca mesura, escoles d’ensenyament dels que se’n aprofités els homes que vivien del camp. És en aquest context quan es crea, per Reial ordre del Ministeri de Foment de 4 d’abril de 1922, la Granja Experimental de Maó.

És a partir de l’any 1940, després del trauma de la guerra incivil espanyola, amb el gran desplaçament de gent del món rural cap les ciutats en busca de nous horitzons per a poder obtenir una vida digna, quan es planteja l’evidència de que l’augment de la productivitat de les explotacions agràries espanyoles s’han de basar necessàriament en una millor preparació professional dels pagesos. Les noves tècniques de cultiu, la millora de les explotacions ramaderes, la introducció de la ramaderia intensiva, les noves plantacions fruïteres, la creixent mecanització del camp, la industrialització dels productes agraris, les noves tècniques de comercialització i d’explotació comunitària, etc, etc, fan que sigui estrictament necessari que la formació dels productors agraris evolucioni en paral·lel amb aquestes noves tècniques que es van introduint, i és per açò que, per llei de 16 de juliol de 1949, es crea la Red d’Instituts Laborals que implanten el batxiller tècnic i, en particular, el batxiller laboral agrícola. Paral·lelament al desenvolupament d’aquesta línia educativa, es

crea en el Ministeri d'Agricultura la Direcció General de Coordinació, Crèdit i Capacitació Agrària, i per Decret Llei de 7 de desembre de 1951 es creen les Escoles de Capatassos Agrícoles i, poc més tard, el 15 de setembre de 1955, el Servei d'Extensió Agrària.

Les Escoles de Capatassos anaven dirigides a l'aportació de coneixements d'aplicació a l'agricultura i ramaderia, i a participar en el relleu generacional del sector del camp mitjançant la incorporació de joves plenament capacitats i compromesos en el moment que tocava viure. Una part important d'elles depenien d'institucions com la Diputació Provincial o l'Organització Sindical que, en col·laboració amb el Ministeri d'Agricultura, varen assumir la responsabilitat de formar aquests joves mitjançant una formació reglada, de la què sortien amb el diploma de "Capatàs Agrícola" acreditat pel Ministeri d'Agricultura. Per altre banda, i en paral·lel, era objectiu del Servei d'Extensió Agrària implantar un sistema d'educació permanent per la gent del camp i, a la vegada, l'assessorament i la divulgació de les noves tècniques i coneixements en la producció, transformació i comercialització dels productes agraris.

A Menorca, a finals de la primera meitat dels anys seixanta del segle passat, es van crear les Agències d'Extensió Agrària de Ciutadella i de Maó, i poc després, el Centre de Capacitació i Experiències Agràries a sa "Granja" de Maó. Tant la capacitació reglada de l'Escola com la formació continuada d'Extensió Agrària, anaven dirigides a l'aprenentatge per part dels alumnes i dels pagesos en general dels coneixements i pràctiques pròpies de les explotacions de s'illa, és a dir, bàsicament en tot allò relacionat amb l'explotació de bestiar vaquí lleter, que era i és l'explotació per excel·lència de Menorca. La introducció i millora de plantes farratgeres, *l'ensilatge* dels farratges, la formulació del pinso complementari més apropiat per ses vaques, la munyida mecànica, la conservació frigorífica de la llet a peu d'explotació, la creació de la "*Cooperativa Insular Ganadera*" (COINGA) com alternativa a l'únic comprador important de formatge que hi havia a s'illa, junt amb la millora d'explotacions fruïteres, principalment en el terme municipal d'Alaior, són exemples d'objectius obtinguts per l'esforç dels pagesos en la millora de la seva formació professional.

Per a prendre una decisió tant important com és la formació intel·lectual o professional d'un jove, hi ha dues qüestions fonamentals: la vocació o desig de rebre els coneixements per a exercir una determinada professió,

o bé donar prioritat a les perspectives laborals per a poder exercir una professió. A Menorca és prioritària, com he dit tantes vegades, l'explotació del vaquí de llet, amb el cultiu de plantes farratgeres i cereals que formen part de l'alimentació del bestiar, per la qual cosa entenc que la formació dels futurs pagesos ha de ser la generalista agropecuària, de la què, conceptes com agricultura ecològica, agricultura integrada, i altres combinacions possibles, no són més que tècniques de cultiu o culturals específiques de la formació generalista.

El tema dels estudis de jardineria, dels què el mercat laboral a Menorca, apart dels llocs de treball que pugui subministrar l'Administració pública per cuidar els jardins i plantes ornamentals del municipi, és bàsicament la creació i conservació dels jardins d'edificacions relacionats fonamentalment amb el sector turístic o amb el que es coneix com segona residència. És una formació, la del jardiner, diferent a la del pagès, però no incompatible amb ella, i a Espanya hi ha suficients models d'escoles per a poder prendre'n model.

És lògic que a Menorca hi hagi poques sol·licituds de rebre una formació reglada agropecuària, ja que el present i futur previsible laboral no és optimista, cosa de la què no es pot responsabilitzar a cap polític de la Comunitat Autònoma, del color polític que sigui, però no per això s'ha de desatendre a aquells que la vulguin rebre. Si fa dos-cents anys es varen crear petites "escoles" d'agricultura que eren ateses per un sol professor, per què no és possible tornar a fer-ho ara?, i donar suport a aquells joves compromesos en el moment que els hi toca viure

Un bon professional sap que el seu èxit depèn de l'actualització de la seva formació durant tota la vida professional. El pagès no n'és excepció i, precisament per això, el Servei d'Extensió Agrària es va crear per ensenyar-li a utilitzar millor els recursos que la natura i els canvis tecnològics posaven al seu abast per a millorar la seva qualitat de vida. Analitzar perquè els governs de les Comunitats Autònomes d'Espanya varen suprimir aquest Servei, de manera dissimulada o no, em portaria a ser molt crític i, per tant, possiblement molt injust amb persones que no s'ho mereixen. Crec que, per part dels òrgans de govern de Balears o del Consell insular, s'hauria d'estudiar la demanda o no per part dels pagesos de rebre una actualització dels seus coneixements, que se'ls hi podria donar mitjançant l'organització de cursos o conferències, amb caràcter periòdic o no. La legislació, i l'actuació de les administracions públiques,

s'han d'adaptar a les necessitats de la societat, que són canviants al llarg del temps; no adaptar-se al canvi és començar a morir.

Ciutadella, juliol de 2013

Jaume Gelabert Orench.- Doctor enginyer agrònom.- Advocat.- Ex inspector regional i regidor d'activitats de Catalunya i Balears del Servei d'Extensió Agrària.